

ABDÜLBÂKÎ NÂSİR DEDE (1765 — 25.03.1820) (MERHUM / DEPARTED)

Değerli Ziyaretçiler,

Merhum neyzenlerin özgeçmişine ilişkin bazı bilgiler Osmanlı dönemi Türkçesi de dediğimiz Arapça-Farsça-Türkçe'nin bir arada kullanıldığı bir dille ve oldukça ağıdalı bir üslupla yazılmıştır. Bu nedenle Osmanlıca yazılan bu bölümler İngilizceye çevrilmemiş, orijinal şekilleriyle siteye konmuştur.

Abdülbakî Nâsır Dede; 1765 yılında Yenikapı Mevlevîhanesi'ne yakın bir evde doğdu.

Babası aynı dergâhın şeyhi Kütahyalı Ebû Bekir Efendi, annesi ünlü neyzen, mutasavvıf ve bestekâr Nayî Osman Dede'nin kızı Saide Hanım'dır. Ali Nutkî Dede'nin küçük kardeşidir.

Öğrenimini mevlevîhanede yaptı; babasının ölümü, ağabeyinin postnişin oluşundan sonra mevlevîhanedeki hüccesine çekilerek kendini çalışmaya verdi. Bu arada Arapça ve Farsça'ya çalıştı. Milâsmüftüsü-zade Halil Efendi'den İslamî ilimler öğrendi.

Musikîyi tekkedeki müzikînaslardan meşk etti. Bu sanattan erken yaşlarında feyz almıştır. Edebiyat ve tasavvufa da vâkıftı. Ali Nutkî Dede'nin şeyhliği döneminde dergâhın neyzenbaşısı idi. Klâsik ney icrasının son ustalarındandır.

Başlangıçta babası tarafından tekkenin vakıf işlerine bakmakla görevlendirilmişti. Babasının ölümünden sonra edebiyat, özellikle Türkçe, Arapça ve Farsça yazılmış edebiyat kitaplarının incelenmesine ağırlık verdi. Böylece o yıllarda geçerli olan bütün ilim dallarında geniş bilgi sahibi oldu.

Kardeşinin izni ile 1795'de evlendi. Ağabeyinin 1804 yılında ölümü üzerine Hacı Mehmed Çelebi tarafından "Sikke" giydirilerek şeyh tayin edildi. Bu makamda onyediy yıl kaldıktan sonra genç denebilecek bir yaşta 25 Mart 1820 tarihinde öldü ve tekkenin mezarlığına defnedildi. Mezartaşında bulunan "bir eksik tâmiyeli" tarih mısraı şudur:

"Âlem-ilâhûta cân atdı bu dem Bâkî Dede"
1820 (H.1237)

İzzet Molla'nın tarih şiirinde son beyti de şöyle:

"Etdi İzzet dâne-i sübhayle tarihin hesab
Şeyh Bâkî buldu fânîden rehâ Allah deyüp"
1820 (H. 1237)

Abdülbakî Dede bir ömür boyu titiz bir araştırmacı olarak birçok konuya el atmış; edebiyat, tasavvuf ve şiirle derinlemesine bilgi sahibi olarak Esrar Dede'nin takdirini kazanmıştı. Mevlevî Mûsa Sofî Efendi'nin (Musa Dede'nin) "Ta'rib-i Şahidi" adındaki eserini "Şerh-i Şâhidi" adı altında şerhini (açıklamasını) yapmış, Eflakî Dede'nin "Menâkıb"ını Farsçadan Türkçeye çevirmiştir.

Dear Guests,

Some pieces of information in the biographies of deceased neyzens are in Ottoman Turkish, which is a mixture of Arabic, Persian and Turkish, and written in a very poetic and elaborate style. Therefore, such parts in Ottoman Turkish are not translated into English and published in their original form.

Abdülbakî Nâsır Dede was born in a house near Yenikapı Mevlevî Lodge in the year 1765.

His father was Kütahyalı Ebû Bekir, who was the sheikh of the same lodge and his mother, Saide Hanım was the daughter of the famous neyzen and Sufi composer Nayî Osman Dede. He was the younger sibling of Ali Nutkî Dede.

He completed his early education at the lodge. After his father's death and his brother's promotion as the head of the lodge, he resigned himself to his chamber in the lodge and focused on his further studies. In the meantime, he studied Arabic and Persian languages. He received education on Islamic sciences from Milâsmüftüsü-zade Halil Efendi.

He was introduced to the music by his music loving fellow men at the lodge and advanced at an early age. He was also knowledgeable on Sufism and literature. Under Sheik Ali Nutkî Dede, he was the head neyzen at the lodge. He was one of the last masters of classical ney execution.

At the beginning he was appointed to handle the trust fund of the lodge by his father but after his father's death he focused more on literature, especially in studies of books written in Turkish, Arabic and Persian. Thus he acquired vast knowledge about all important sciences of the times.

He married by the consent of his older brother in 1795. Upon his older brother's death in 1804, he was appointed sheikh with a ceremony by wearing the sikke* handed by Hacı Mehmed Çelebi. He held this rank until his death at a relatively young age on March 25th 1820 and was buried in the cemetery of the lodge. A line on his tombstone reads in part:

"Âlem-ilâhûta cân atdı bu dem Bâkî Dede"
1820 (H.1237)

He was also mentioned in the historical couplet of İzzet Molla:

"Etdi İzzet dâne-i sübhayle tarihin hesab
Şeyh Bâkî buldu fânîden rehâ Allah deyüp"
1820 (H. 1237)

Throughout his life, Abdülbakî Dede as a meticulous researcher, investigated many subjects such as literature, Sufism and poetry and by that he gained the praises of Esrar Dede for his depth of knowledge on those subjects. He wrote a disclosure named "Şerh-i Şâhidi" on Mevlevî Mûsa Sofî Efendi (Musa Dede)'s "Ta'rib-i Şahidi." He translated Eflakî Dede's "Menâkıb", from Persian to Turkish.

Ağabeyi Ali Nutkî Dede ile “Defter-i Dervîşân” adında bir eser hazırlamış olan Nâsır Dede baba tasavvufî gazeller söylemiş, “Nâsır” mahlası ve “Hüner” redifli bir kaside yazarak mûsikî ile ilgili eserinin arkasına eklemiştir.

Esrar Dede'nin çağdaşı ve arkadaşıdır. Esrar Dede onun şiir ve edebiyattaki kabiliyetini sezdiği için “-İnşallah üç senede Divan sahibi olur” temennisinde bulunmuştu.

“Gerek “ redifli bir gazelini örnek olarak alıyoruz:
Uşşâka yanma, dilbere resm-i vefâ gerek
Gûyâ'ya nâle, goncaya reng ü bahâ gerek

Cânâna mâcerâ-yı gam ü hicrî anma gel,
Ey dil, desen de demesen de bundan bana ne gerek

Âşık onar mı dağ-dağa-i kıyl ü kâ'li liyk
Dilber hermişe âşıkâ şefkat-nümâ gerek

Anlamalı hâl-i aşkı kelâm ile bir kişi
Bir yara derd-i aşka hele âşinâ gerek

Nâsır, humâr-ı aşka şarâbın ne şef'i var
Mümkünse gâhi bûs-i lebb-i dilber-i bâ gerek

Türk mûsikîsinin yüzyıllardan beri ihmal edilen bilimsel yönünü ele alarak eski “Edvâr” kitaplarını incelemiş, her birini diğerleri ile karşılaştırmıştır. Mûsikînin özellikle fizik ve akustik yönlerini ele almıştır.

Sultan III. Selim mûsikîmizde notasızlığın nelere mal olduğunu çok iyi anlayan aydın bir hükümdardı. Bir nota ihtiyacını zaman zaman dile getirmiş, buna bir çare bulunmasını çevresinde bulunan sanatkârlardan istemişti. Bu sanatkârların arasında Abdülbakî Nasır Dede de vardı. Pâdişahın bu isteğini Seyyid Ahmed Ağa kendisine iletince, mûsikî ile ilgili incelemelerini “Tedkîk ü Tatkîk” adı altında 1794 yılında bir “Risale” de topladı. Daha sonra bu eserini biraz daha genişleterek ve bazı eklemeler yaparak “Tahririye”yi yazdı. Bu eserinde dedesi Nâyî Osman Dede'nin bulunduğu notayı daha geliştirilmiş şekle sokmuş, padişahın Sûzidilâra makamındaki peşrevi ile diğer bazı eserleri notaya almış ve Sultan III. Selim'e sunmuştu.

Bu büyük insan aynı zamanda Hamamî-zade İsmail Dede'nin mûsikî ve ney hocasıdır.

Abdülbâkî Nâsır Dede'nin sanatkârlık derecesini mûsikî sanatındaki uygulama alanında görürüz. İsfahan ve Acem Bûselik makamlarında iki Mevlevî âyini bestelemiş, bunlardan İsfahan makamında olanı tamamen unutulmuştur. Acem Bûselik âyini için Rauf Yekta Bey şunları söylüyor: “... Acem Bûselik makamında bir âyini vardır ki, cidden çok nefistir. Kendisine mahsus ruhanî bir latîflikte olan bu gönül açıcı eser, büyük bestekârın sesler sanatında ne kadar ince bir hassasiyette olduğunu gösteren yeni nüktelerle doludur.” Bu iki âyin mukabele günlerinde sık sık okunan âyinler arasında idi. Ayrıca Dilâviz, Ruhfezâ, Gülrûh, Dildâr, Naz, Niyaz, Hisar Kürdî adını verdiği makamlarla birde “Şirin” adında usûl düzenlemiştir.

Türkçeden İngilizceye çeviren: Aslıhan DÖKMECİ

He, with his older brother Ali Nutkî Dede, wrote a book titled “Defter-i Dervîşân” and wrote Sufi ghazals. He wrote a qasida called “Hüner” with the nickname Nâsır to add to his catalogue of musical works.

He was a contemporary and a friend of Esrar Dede who saw his talent in literature and poetry, said “By God’s will, I wish he has a Divan* in three years time”

Let’s take one of his ghazals with “Gerek” rhyme:
Uşşâka yanma, dilbere resm-i vefâ gerek
Gûyâ'ya nâle, goncaya reng ü bahâ gerek

Cânâna mâcerâ-yı gam ü hicrî anma gel,
Ey dil, desen de demesen de bundan bana ne gerek

Âşık onar mı dağ-dağa-i kıyl ü kâ'li liyk
Dilber hermişe âşıkâ şefkat-nümâ gerek

Anlamalı hâl-i aşkı kelâm ile bir kişi
Bir yara derd-i aşka hele âşinâ gerek

Nâsır, humâr-ı aşka şarâbın ne şef'i var
Mümkünse gâhi bûs-i lebb-i dilber-i bâ gerek

For he focused on the scientific side of Turkish classical music, which had been neglected for centuries, he looked into the old “Edvâr” books and he compared them to each other.

Sultan Selim III was a bright ruler who saw what notelessness did to Turkish Classical Music. He often mentioned the need for notes and he demanded a solution for this from the artists around him. Abdülbâkî Nasır Dede was one of those artists. When Seyyid Ahmed Ağa delivered Sultan’s request to him, he collected all his work in a booklet under the name of “Tedkîk ü Tatkîk” in 1794. Later on he expanded the booklet with making additions to it and he named the final work, “Tahririye.” In this book he improved and shaped the notes which was found by his grandfather Nâyî Osman Dede and wrote the notes for one of the Sultan’s own compositions on Sûzidilâra makam which he then presented to him.

At the same time, this great man was the ney and music teacher of Hamamî-zade İsmail Dede.

We can see Abdülbâkî Nâsır Dede’s degree on craftsmanship in his way of practicing the art of music. He composed two Mevlevî hymns on Acem Bûselik and İsfahan makams, the latter being forgotten completely in our day. Rauf Yekta Bey says this about the Acem Bûselik hymn: “...He has such a hymn on Acem Bûselik makam that it’s wonderful. This delightful piece which has a unique spiritual elegance, is full of new wits that showcase how the artist has a fine and sensitive grasp on the art of sound.” These two hymns were the most popular hymns of their day. He has also given name to such makams as Dilâviz, Ruhfezâ, Gülrûh, Dildâr, Naz, Niyaz, Hisar Kürdî and designed a method called “Şirin.”

Turkish to English translation by Aslıhan DÖKMECİ.